

Hafnia Hodierna

Eller

Udførlig Beskrivelse

om den

Kongelige Residentz - og Hoved - Stad

Kiøbenhavn,

1748

Uddrag

Tøy - Huset, Holsteins Gaard (Palæ)

Cap. III.

Handler om de Merkværdigheder, der findes ved de offentlige verdslige Bygninger i Staden, og forestille tillige endeel private Paladser og ziirlige Borger - Huuse, som findes derudi.

Herfra begiver man sig nogle Skridt videre frem (fra Kunstkammeret), og kommer til en Port, som aabner Veyen til det Kongelige Tøy - Huus, over hvilken følgende Inscription læses:

TEMPORE PACIS DE BELLO CONGITASSE, NEMINEM POENITUIT.

COACTI BELLIG JUSTA CAUSA.

Her finder man i det underste Stokverk af førbemeldte store Bygning, hvor det Kongelige Biblioteqve og Kunst - Kammer i den ander og tredie Etage, som før er meldt, befindes, og hvilke underste Stokverk, som indtager dette anseelige Huuses hele Længde og Brede, er i lige Plan med Horizonten, det Kongelige prægtige Feld - Artellerie i skøn Orden rangeret. Man betragter her iblant andre Merkværdigheder to Canoner og en Motier, som i Venedig Anno 1708 ere støbte i Høysalig Kong FRIDERICH den Fierdes høye Nærværelse, da Hans Majestet opholdt sig i samme berømte Stad. Disse Canoner samt Morseren ere stærkt forgyldte, og bleve siden som en Førræring af Republiqven til Høystbemeldte Herre til Kiøbenhavn oversendte. In scptionerne paa disse Canoner og paa Morseren ere følgende:

Paa den første Canon:

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

PAX RIDET DEXTRA, TERRET BELLONA SINISTRA,
ATQVE CYCLOPS TELIS SUDAT UTIQVE VIGIL.

A.S.

M D C C V I I I.

ADVENTU FELICISSIMO DANIAE ET NORVEGIAE REGIS MONUMENTUM.

PAX TIBI MARCE, EVANGELISTA MEUS!

JOANNIS DE MAXXAROLIS OPUS.

Paa den mindre Canon:

DANIAE ET NORVEGIAE REGI HOSPITI MAXIMO

AUT REBOET IN PLAUSU,

AUT TONET IN FOEDERE.

S.C.

ANNOO SALUTIS MDCCVIII.

PAX TIBE MARCE, EVANGELISTA MEUS!

JO. BAP. ALBERGETI

Paa Morseren:

PAX TIBI MARCE, EVANGELISTA MEUS!

FRIDERICUS IV. D. G. REX DAN. NOR. VAND. GOTH.

DUX SLEV. HOLSAT. STORM. DYTTH. COMES OLD. ET DELM.

DANIAE ET NORVEGIAE REGIS FORTISSIMI PRÆSENTIA

BELLICUM OPUS SENSIT ET GESTINAVIT

S.C.

A. D. MDCCEVIII.

Ellers kand en Kiender og Elsker af Artillerie - Kunsten med Fornøjelse og Forundreng her beskue en Deel Paafund af Canoner, som adskillige Fremmede, der her i Landet have villet vise Prøve paa deres store og særdeeles Kyndighed i Artillerie - Væsenet, og saa got som villet fremlegge miraculeuse og ey tilforn bekiendte herlige Inventioner, have bragt tilveye. Hvoraf endeel ere befundne gamle, og for deres Udueligheds Skyld her i Landet for mange Aar siden aldeles forkastede; andre derimod værde, for deres Eenfoldigheds Skyld, til Paafinderens Amindelse, at blive bevarede, for at vises alle Kiendere af denne ædle Videnskab.

I en anden meget stor og anseelig Bygning, som indslutter Tøyl - Hus - Gaarden paa den anden Side, sees i det nederste Stokverk alle Canon - Laveter, Rust - Vogne, og deslige til Feldtog henhørende Ting. Her finder man og en særdeeles Bismarck - Vægt, som for sin usædvanlige Størrelses Skyld er værd at legge Merke til, og som ad Høysalig Kong CHRISTIAN den Fierde er indrettet, som man siger, til at veye Canoner og anden svær Last paa, men jeg troer snarere og rimeligere, at den bare til Curiositet er forfærdiget.

Tøjhuset med den lille skibshavn

I det andet Stokverk af denne Bygning er det herlige og anseelige Rust - Kammer, hvorudi en stor Mængde af allehaande smaat Gevær, som Flinter, Bajonetter, Kaarde, Pistoler og deslige i en fortreffelig Orden er rangeret; Samme anseelige Sal er rundt om prydet med mnagfoldige Fahner og Standarter, som i Krigs - Tider ere Landets Fiender fratagne, og ey lidet forøge denne store Sals Zirats og Herlighed.

I Tøyuus - Gaarden finder man en stor og anseelig Mængde Canoner, af alle Slags Calibre, mangfoldige Kugler og deslige, ordentlig oplagt og rangeret. Iblant andre seer man her en Metall - Canon paa sit Lavet liggende, som for sin besynderlige Længdes Skyld legges Merke til. Den fører Navn af den stærke Samson, og holder 23 Fod i Længden. Efter Rimelighed er samme Canon meere støbt for Lyst, end til nogen Nytte, og alleneste for at vise, at en Canon af saa betydelig Længde er at bringe til Veye. Inscriptionen derpaa er følgende:

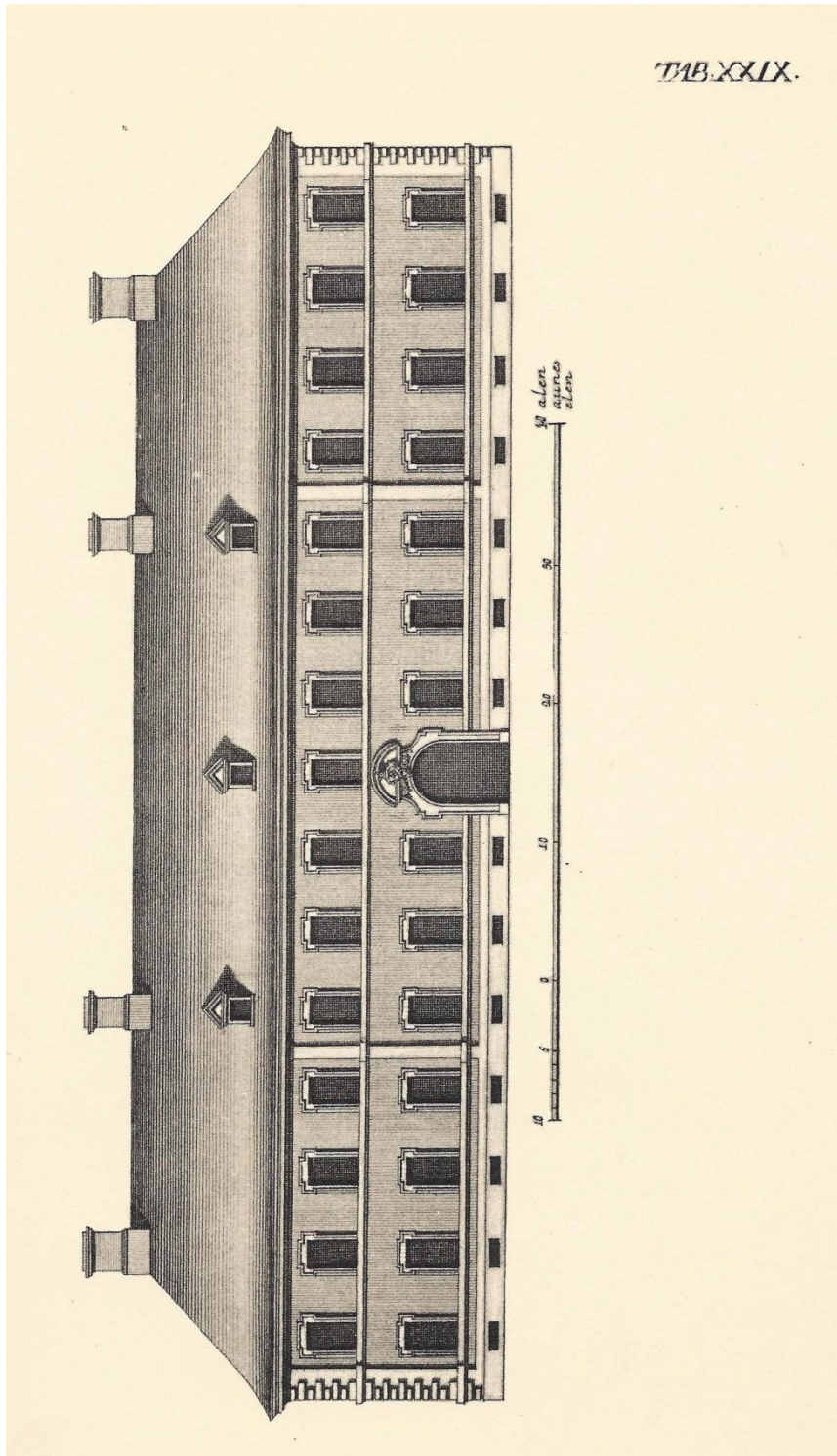
DE STARCKE SAMSON MIN NAME IS,
ICK SCHETE GEWELDICHLICH, UND RAME GEWIS.
ANNO DOMINI MVLVIII. JAR
DA GOT MI MATIAS VAN NORENBORCH, DAT IS WAR.
ANTONIES GRAVE THO OLDENBORG UND DELMENHORST
HET MI LATEN GETEN.

For Resten er denne anseelige Bygning, og hvad som hører til Tøjhuset, og den, hvor, som meldt Kunst - Kammeret og Bibliotheqvets er, altsammen af Høyløvligheds Kong CHRISTIAN den Fierde opbygget, og udi Søen med stor Moye og Bekostning anlagt, og er ved Tøj - Huuset den Beqvemmelighed, at alle Ting med største Magelighed kand til Skibs føres dertil og derfra.

Strax ved det Kongelige Tøjhus finder man de anseelige Bygninger, som Høysalig Kong FRIDERICH den Fierde har ladet opbygge til sine Staldbetienters Vaaninger. Hvoraf det, som beboes af den Kongelige Stald - Mester, hvis Facade paa Tav. XXIX er aftegnet, og som vender imod Canalen, med nogle flere Zirater er prydet, end de andre. Til disse Bygninger har Høystbemeldte Konge ladet anvende af den saa kaldede Stevens - Klinte - Steen, som falder i Stevens - Herred her i Siælland, og deraf ladet forfærdige Indfatningerne om Vindverne og deslige andre Zirater. Steenen er i sig selv blød, og let at forarbeide, saa at

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

den første Deel deraf endog med en Snedker - Høvl lader sig behandle; dets uagtet holder den sig vel i Luften, især naar den hvert femte eller siette Aar bliver overstrøgen med en god Olie - Farve.

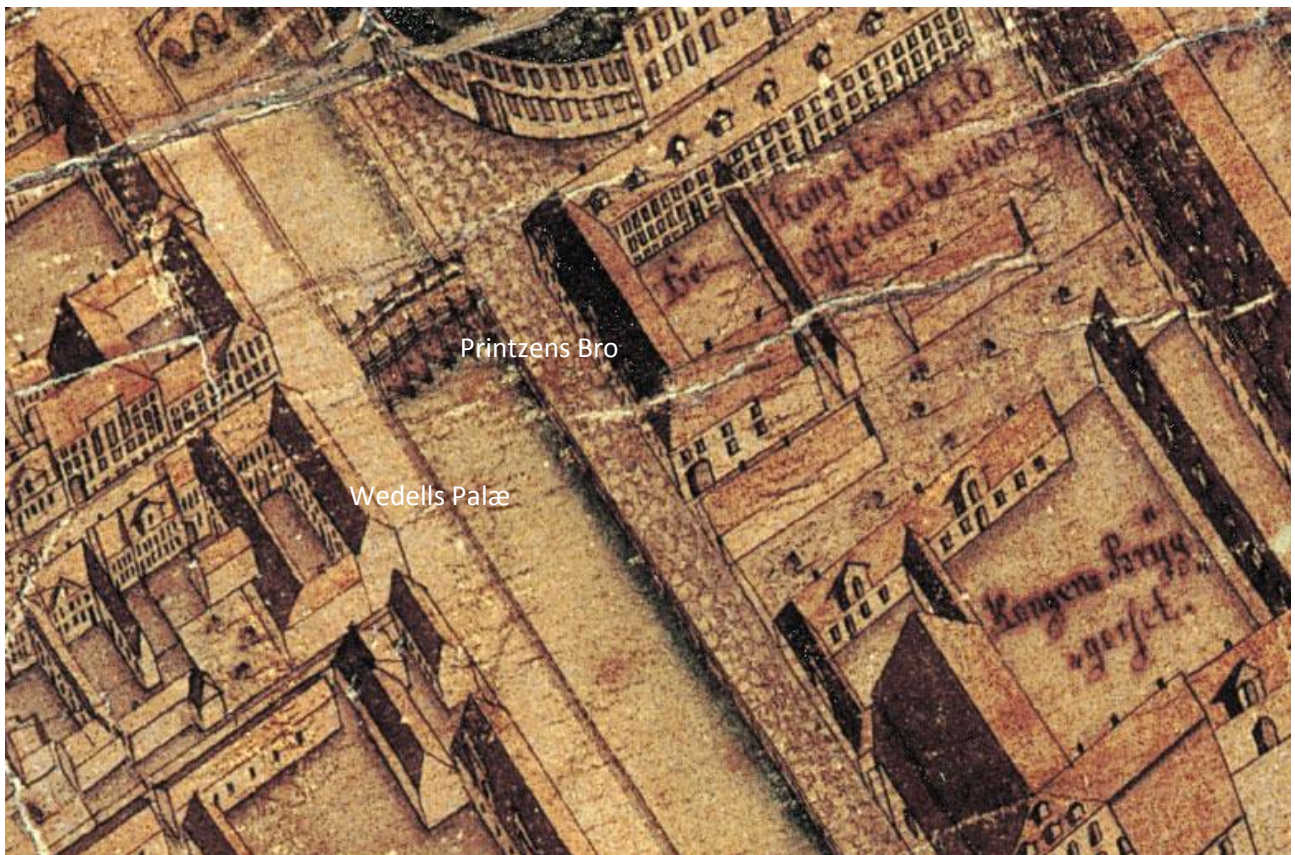

Tav. XXIV

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Paa samme Side, hvor Stald - Mesterens Gaard er, sees den store Kongelige Bygning, som til Bryggers er indrettet, hvilken for sin beqvemme Indretning, af alle Kyndige berømmes og agtes. Denne Bygning er af Høysalig Kong CHRISTIAN den Fierde anordnet, for der i Krigs - Tider at brygge og heandle det Øl, som til Flodens Fornødenhed kand udkræves.

Herfra gaaer man over Printzens Broe, og seer strax for sig paa det venstre Hjørne af den saa kaldede Printzens Gade en smuk Bygning, som for faa Aar siden her er bleven opført, hvoraf Facaden, som vender imod Printzens Gade, paa Tav. XXX. forestilles. Eyeren har anvendt store Bekostninger paa denne Bygning, og er en Deel deraf, formedelst sin Rummeligheds, Beqvemmeligheds, og Ziirlige Meublerings Skyld, næsten altid beboet af en af de fremmede Puissancers Gesandter.

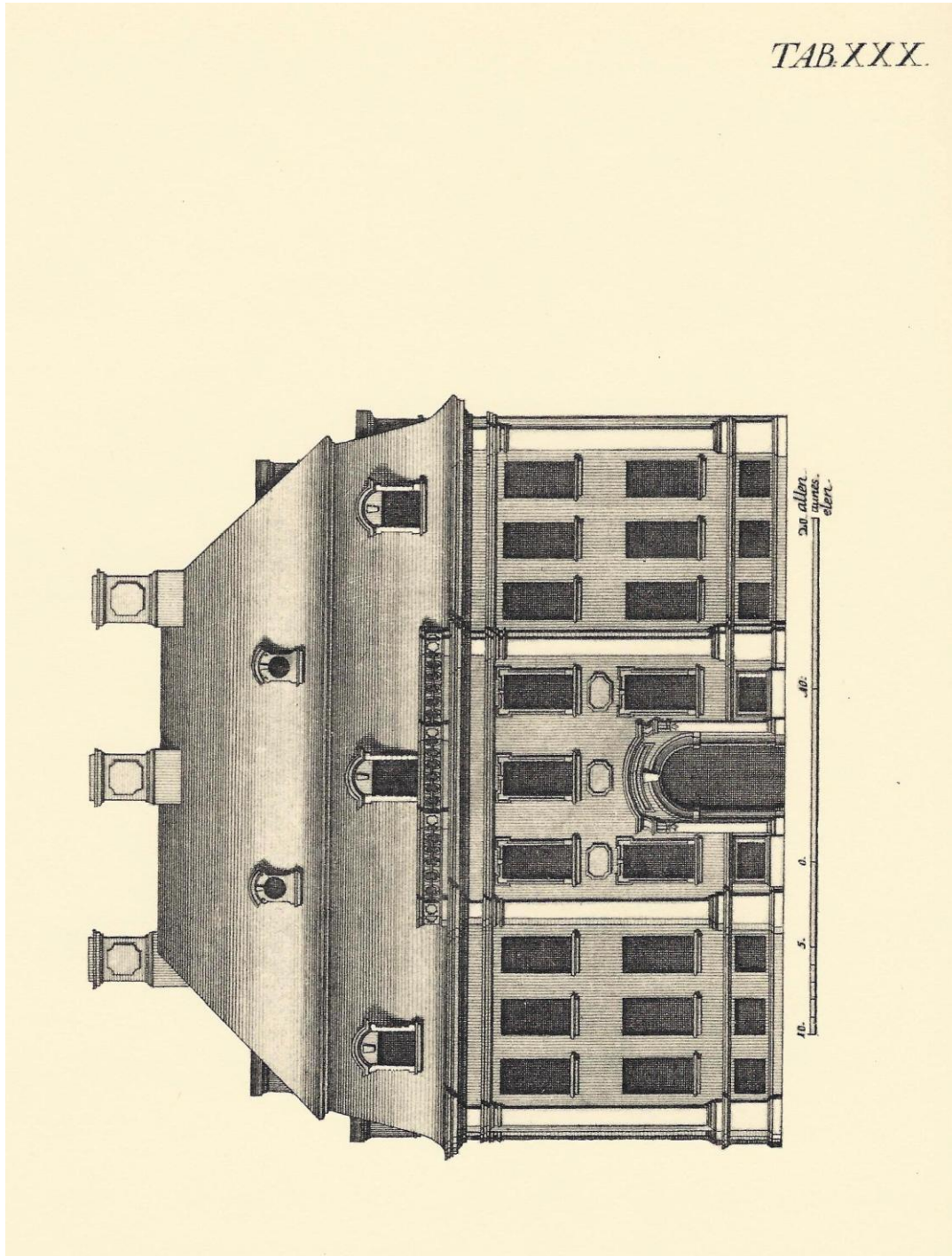

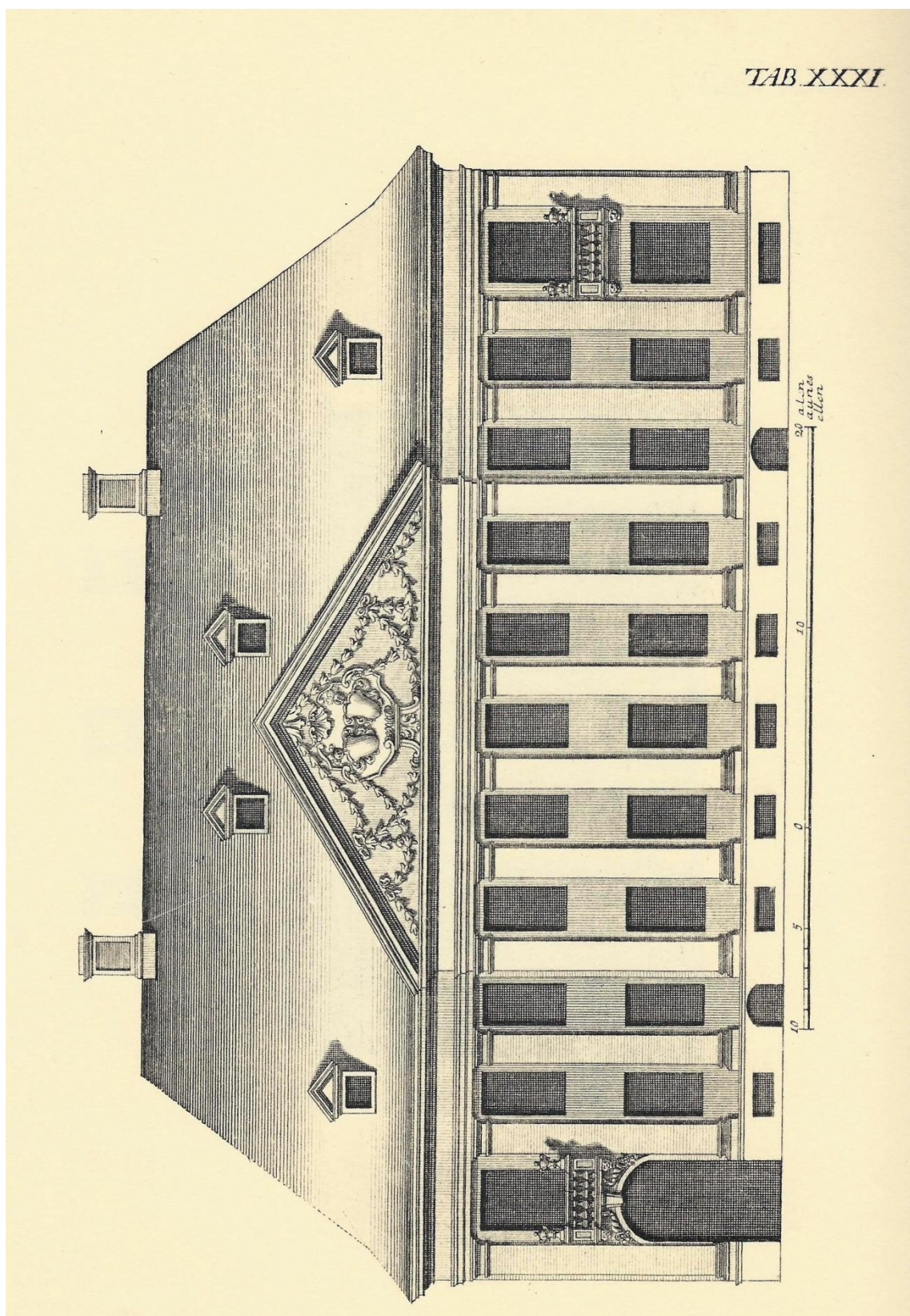
Herfra forfølger man Veyen forbi det Kongelige Palais, og seer i den saa kaldede Storm - Gade Hans Excellence Herr Geheime - Conferentz - Raad von Holsteins Gaard. En stor og anseelig Bygning, hvoraf Facaden paa Tav XXXI. er forestillet. Iblandt adskillige skønne Bygninger, som ziire denne Gade, er denne den anseeligste, og har i mange Aar tilhørt den Holsteinske Familie. Den er stor og rummelig, og indbefatter en Mængde af ziirlige og vel indrettede Værelser. Her i denne Gaard har det bekiendte Kongelige Videnskabernes Societet sin ordentlige Forsamling, under den Illustrre Eyeres, Hans Excellence Herr Geheime - Raad i det Kongelige Geheime - Conseil og Ridder af Elephanten von Holsteins Præsidio.

Anledningen til dette Societets Stiftelse gaves allerførst ved det, at det behagede Hans Majestet, Høysalig Kong CHRISTIAN den Siette, Høyløvlig Ihukommelse, at anordne nogle visse lærde og kyndige Mænd, som

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

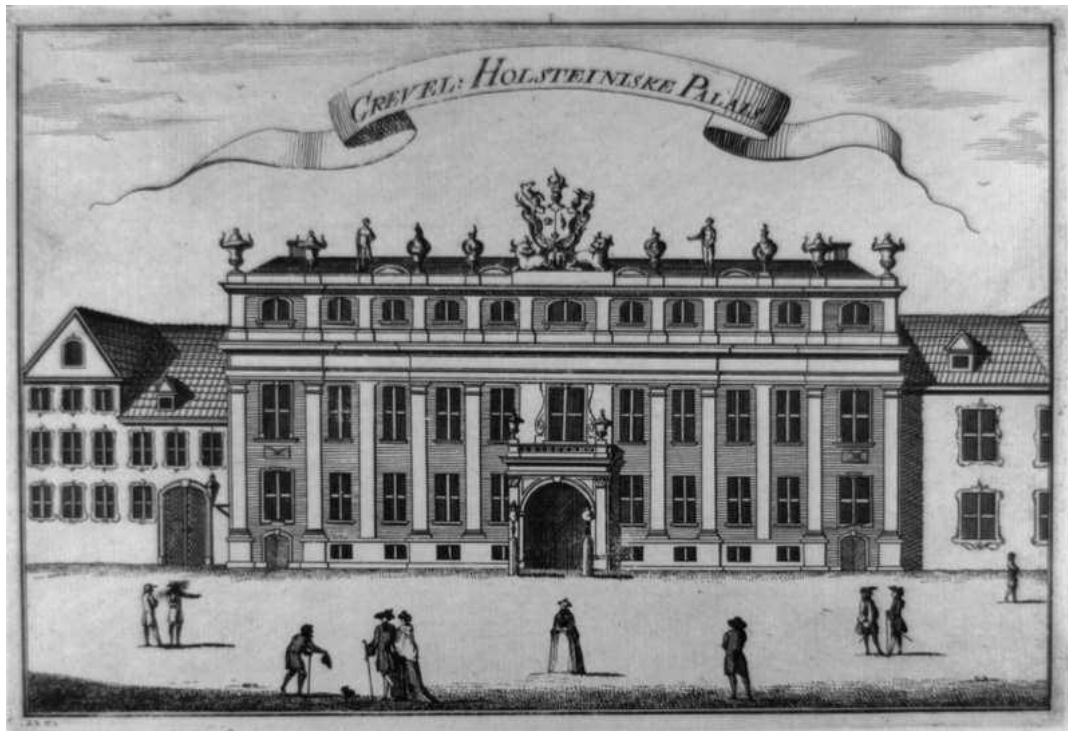
under Hans Excellence Herr Geheime - Raad von Holsteins Præsidio skulde bringe det Kongelige Mynt - og Medaille - Canbinet i Stand og Orden; til denne første Grundvold samledes og føyedes Tid efter anden flere og flere lærde Folk, som foraarsagede, at man begyndte at tractere adskillige andre Videnskaber saa at der paa det sidste blev et ordentligt Videnskabers Socieret deraf, som tog sin Begyndelse den 13 November 1742, hvis Hensigt i Forseningen allene var, at handle om alle Videnskaber i Almindelig hed, men især at tractere Fædernelandets Historie og Antiquiteter. Men den 11 Januarii 1743 blev dette nu - stiftede Collegium ved et Kongelig Rescript confirmeret i sit Foretagende, og opmuntret til, endnu videre at extendere sine lærde Anmerkninger. Af dette Rescript, saa vidt som det angaaer Societetets curieuse Læser med følgende Extract:

Tav. XXXI: Holsteins Gaard, Stormgade 10

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Ombygget 1762

Holsteins Palæ i dag

Extract:

----- Saa skulde dette endogsaa være Os kiært, hvis I foruden denne eders ommeldte Forretning vilde tillige og ved selvsamme Leylighed allerunderdanigst være betænkte paa, endnu at gaae videre, og at foretage eder flere deslige Ting at besørge, besynderligen udaf saadanne lærde og nyttige Materier, hvilke I kunde skønne at være Os til Behag, Fæderne - Landet og Nationen til Ære, og Videnskaberne til Illustration og Forbedring. Hvoriblant I først og fremmest maa lade eder være angelegen, alt hvad som til Vore Rigers og Landes Historier baade i Almindelighed og i Stykkeviis, samt til deres Geographie, Sprogene, og alle gamle, saa vel som og nyere Sager henhører, være sig hvad som helst deraf enten allerede maatte være eder bekiendt, eller ved nøyere Eftersøgning, Flid og Studering fremdeeles kunde opdages, at I da alt saadant Tid efter anden udi eders jevnlig holdende Forsamlinger, under din, Geheime Conferentz - Raad von Holsteins, Præsidio og Direction, frembringer, og siden med hinanden overlegger, hvad som maatte være tienligt, samt anstændigt, deraf at udgive for Lyset; til hvilken Ende det ogsaa skal staae eder frit for, at udvælge og til eder at tage andre udi Videnskaber og Lærdom kyndige og erfarne Mænd, saadanne, som I selv holde for bekvemme enten til Raadførere, eller til Medarbeidere i benævnte Ting, eller som kunde findes villige til, udaf deres Bibliotheqver, samt anden havende Forraad, noget til bemeldte Forehavende at founere. Dernæst maatte I og have i Tanke, til samme Societet at invitere dem, som udi Historia naturali, samt udi de Medicinske, Mathematiske Videnskaber, vidste at fremføre nogle merkelige Inventa, der kunde agtes værde at meddeeles Publico, og tiene saa vel til bemeldte Videnskabers Forøgelse, som til Auctorum Roes og Berømmelse. Da ogsaa deslige Piecces, tillige med den andre, som udi Fædernelandets Historie, Antiquiteter og alle andre Videnskaber blive udarbeidede, kunde udi visse Samlinger, efter Exempel af andre Societeter, vorde ved Trykken bekiendtgjorte. Og saafremt Vi skulde fornemme, at dette Vores Allernaadigste saa vel meente, som til Landets almindelige Ære, samt Lærdommens Ziir og Nytte hensigtende Forslag hvilket, som noget Os særdeles behageligt, Vi Allernaadigst vilde hermed have eder anbefalet, bekom nogen fornøylig Fremgang, saa at der kunde være Haab til, at bemeldte Societet ey allene fremdeeles maatte vedblive men endogsaa i Tiden formeeres, ville Vi have i Erindring, naar Tid er, Allernaadigst at forsikre det samme om Vores Høy - Kongelige Protection, samt dertil saadanne Benaadninger, efter eders allerunderdanigste Forslag og nærmere Forestilling, at meddeele, som Vi Allernaadigst kunde eragte til dessen Confervation, Frenmvext og Bestandighed at være tienlige ec. Skrevet paa Vort Slot Christiansborg i Vores Kongelige - Residentz - Stad Kiøbenhavn den 11. Januarii Anno 1743.

Under Vor Kongelig Haand og Signet
CHRISTIAN R.

Lemmerne i dette Societet, til hvilke dette Rescript den gang blev adresseret, vare:

1. Herr Johan Ludvig von Holstein, Ridder, Geheime Conferentz - Raad, Geheime Raad i det Geheime Conseil, Kammer - Herre, Ober - Secreterer i det Danske Cantzlie, Præses udi Collegio de curfu Evangelii promovendo, og General - Kirke - Inspector.

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

2. Hans Gram, Justits - Raad, Professor Linguæ Græcæ ved Universitetet den Kongelige Residentz - Stad Kiøbenhavn, Assessor i Consistorio sammested, samt Historiographus, Bibliothecarius, og Geheime Archivarius.
3. Jochun Friderich Ramus, Justits - og Cantzelie - Raad, Professor Philosophiæ & Mathematicum ved Universitetet i Kiøbenhavn, samt Informator ved Navigations - Skolen sammesteds.
4. Marcus Wöldicke, Professor Theologiæ ved Universitetet, og Assessor i Cosistorio, samt Tilforordned udi Collegio de cursu Evangelii promovendo.
5. Eric Pontoppidan, Professor Theologiæ extraordinarius og Kongelig Hof - Prædikant.
6. Henrich Henrichsen, Canzellie - Secreterer
7. Johan Salomon Wahl, Kunst - Kammer - Forvalter.

Af dette allernaadigste Rescript, hvoraf saaes den Høysal. Herres Længsel og Begierlighed til at faae alle Videnskaber og Kunster bragte til høyeste Fuldkommenhed, blev Selskabet saa opmuntret, at det opmuntrede flere lærde Mænd til at træde i med det, for mere og mere at arbejde paa, og beflitte sig, at fyldestgøre Hans Majestets høystpriselige Øyemerke.

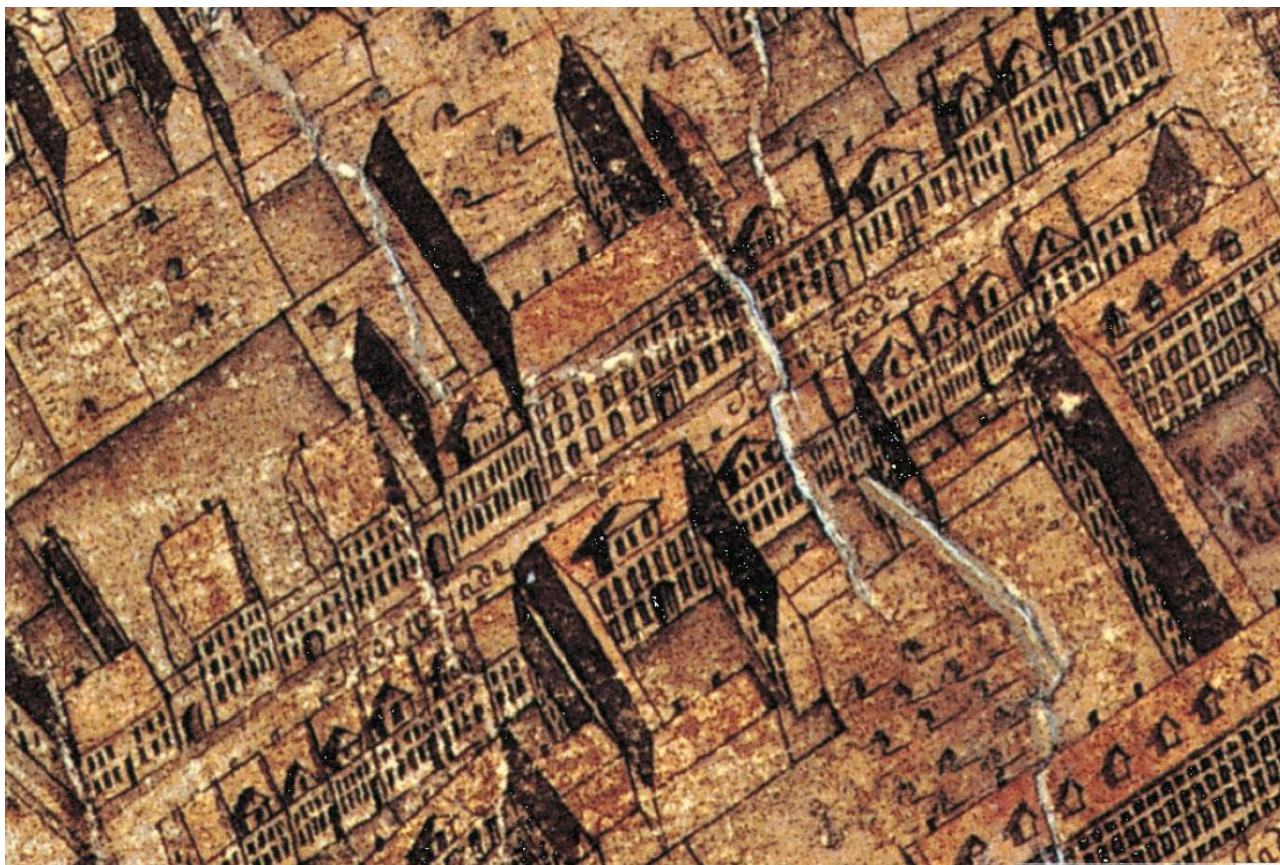
Man har og siden den Tid seet Frugterne af dette høye og høylærde Societets Flid og Vindskibelighed, i det strax i de paafølgende Aaringer 1744. 45. 46. og 47 hvert Aar fra deres lærde Pen er udkommen et Volumen in Quarto, som alle handle om rare og merkværdige Materier, saa at den Priisværdige Stifter sikkerlig havde opnaaet Sit Ønske ved dette Societets Fremgang, dersom det havde behaget den Allerhøyeste, at lade Ham opnaae en høyere Alder.

Alle Verker som dette Videnskabernes Societet lader komme for Lyset, skrives i Fædernelandets Sprog, men ere hidindtil af andre blevne oversatte paa Latin, til de udenlandske Lærdes Nytte og Fornøjelse. Under dette Societet sorterer alt, hvad til Medaillering, Kobberstikning, og deslige Ting henhører, og som af Hans Kongelige Majestet anordnes.

Societetets Mebra forsamle sig om Vinteren engang om Ugen, og om Sommeren engang om Maaneden i forberørte Hans Excellence von HOLSTEINS Huus, for at behandle alle Slags Materier, som i en eller anden Videnskab maatte forekomme; Men man meener, at dette anseelige Selskab snart bliver forundt rummeligere Værelser til sine Foramslingers Holdelse i det Kongelige Slot Charlottenborg.

Johan Ludvig Holstein-Ledreborg

Stormgade